

Stavanie spoločného mája v zmiešaných ukrajinsko-slovenských obciach Huta a Storožnycja v Zakarpatsku

The Erection of a Joint Maypole in the Mixed Ukrainian-Slovak Villages Huta and Storozhnytsia in Transcarpathia

Mgr. Štefan Ižák, Ph.D.

Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, SLOVAK REPUBLIC
stefan.izak@ucm.sk
ORCID: 0000-0003-2049-5744

Mgr. Tetiana Kucher

Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, SLOVAK REPUBLIC
kucher1@ucm.sk
ORCID: 0009-0001-2852-2332

Abstract

The paper deals with the erection of a joint maypole in the mixed Ukrainian-Slovak villages Huta and Storozhnytsia, in Transcarpathia (Ukraine). The erection of a joint maypole is a new cultural phenomenon based on the traditional custom of erecting individual maypoles in front of young girls' houses. In Huta, however, a collective version of this custom was practiced briefly. The paper aims to describe and trace the development of this phenomenon and to analyse why people in these villages perform it. All information collected in the paper were obtained during field research conducted in the mixed Ukrainian-Slovak localities of Transcarpathia between March and June 2024.

Key words: Slovaks – Ukrainians – Transcarpathia – maypole – Custom

Acknowledgement/funding

Terénny výskum bol finančne podporený Národným štipendijným programom Slovenskej republiky a Fondom pre podporu výskumu Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Úvod

Zakarpatsko je najzápadnejším regiónom Ukrajiny, ktorý hraničí so štyrmi štátmi (Poľsko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko) a má pestrú etnickú skladbu.¹ Okrem ukrajinskej etnickej väčšiny tam nájdeme aj početné menšiny Maďarov, Rumunov, Rómov, Rusov, Rusínov, Slovákov, Nemcov, Židov, atď. V poslednom sčítaní ľudu 2001 sa k slovenskej etnicite prihlásilo 5695 ľudí (0,45 % z celkového počtu obyvateľov Zakarpatska).² Podľa výsledkov tohto sčítania (dodnes je to posledné sčítanie ľudu na Ukrajine), ktoré kvôli času jeho uskutočnenia musíme brať len ako orientačné, sa 75 % Slovákov nachádzalo v dnešnom Užhorodskom rajóne, ktorý sa rozprestiera pozdĺž slovensko-ukrajinskej štátnej hranice. V tomto rajóne sa nachádzajú aj obce Storožnjca a Huta.

Storožnjca sa nachádza bezprostredne na juh od Užhorodu (administratívne centrum Zakarpatskej oblasti) a dnes tvorí prakticky jeho predmestie. Huta sa nachádza 16 km severne od Užhorodu. Obe sú od štátnej hranice vzdialené približne 1,5 km. V Storožnjci v roku 2001 uviedlo slovenský jazyk ako svoj rodný 18,76 % obyvateľov (z celkového počtu 2 618 obyvateľov), čo bol najväčší podiel po slovensky hovoriaceho obyvateľstva v celom Zakarpatsku. Podľa našich respondentov však počet Slovákov (ľudia, ktorí sa tak identifikujú) v obci klesá a dnes tvoria okolo 5 % z odhadovaného počtu 3 000 – 3500 obyvateľov Storožnyce. Vzhľadom na to, že posledné sčítanie ľudu na Ukrajine bolo v roku 2001, uvádzame okrem oficiálnych čísel zo sčítania aj aktuálne odhady miestnych. Príchod Slovákov do tejto obce datujeme do roku 1802.³ Politológ Marian Tokar síce potvrdzuje, že o príchode Slovákov z toho roku máme záznamy a ich migrácia do Storožnyce (vtedy sa volala Jovra)⁴ prebiehala počas celého 19. storočia, ale zároveň tvrdí, že v obci Slováci žili už predtým.⁵ V Storožnjci žije aj maďarská menšina. Podľa sčítania ľudu z roku 2001 tvorí 7,55 % z populácie obce. Na juh od Storožnyce sa začína oblasť s kompaktným maďarským osídlením.

V Hute v roku 2001 uviedlo slovenčinu ako svoj materinský jazyk 3,86 % obyvateľov (z celkového počtu 282 obyvateľov). Na rozdiel od Storožnyce, kde boli Slováci vždy menšinou, Huta bola v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia väčšinovo slovenskou obcou. V roku 1900 žilo v Hute 674 ľudí, z toho

1 Od 10. storočia až do roku 1945 (anexia Sovietskym zväzom) bolo územie dnešného Zakarpatska súčasťou rovnakých štátnych útvarov ako územie dnešného Slovenska (Uhorské kráľovstvo, Habsburská monarchia, Československá republika), čo umožnilo intenzívne interetnické kultúrne kontakty.

2 TYVODAR, Mychajlo: *Etnografija Zakarpattja. Istoryčno-etnohrafičnyj narys*. Užhorod: Gražda, 2010, s. 54.

3 KOKAISL, Petr – ŠTOLFOVÁ, Andrea – ZYCHOVÁ, Jana – HANUŠ, Pavel (eds.): *Po stopách Slováků ve východní Evropě. Polsko, Ukrajina, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Chorvatsko a Černá Hora*. Praha: Nostalgie, 2014, s. 55.

4 Na území dnešnej Storožnyce existovali obce Jovra a Derma. Slováci obývali prevažne Jovru. V roku 1894 sa zlúčili do obce Jovrodermy. V roku 1946 ju premenovali na Storožnjcu.

5 TOKAR, Marian: *Storožnjca. Storinky istoriji suspil'noho ta duchovnoho žyttja*. Užhorod: Karpaty, 1999, s. 13.

bolo 667 Slovákov (99 %). V rovnakom období tvorili Slováci v Storožnici 34 % z celkového počtu obyvateľov obce.⁶ Počas obdobia Československej republiky (ČSR) v roku 1930 žilo v Hute 896 obyvateľov, z toho 672 Slovákov a Čechov (75 %).⁷ Väčšina z nich však boli Slováci, ktorí tu žili ešte pred založením ČSR. Svedčí o tom aj fakt, že 728 obyvateľov sa hlásilo k rímskokatolíckej viere.⁸ Zlom v etnickej skladbe Huty priniesla tzv. optačná akcia v roku 1947, keď dostali Slováci a Česi žijúci v Zakarpatsku možnosť optovať na československé občianstvo a emigrovať do ČSR. V Hute to využila väčšina Slovákov, podľa respondentov ostalo v obci nanajvýš 10 slovenských rodín, ktoré sa postupne asimilovali. Naši respondenti odhadujú, že z celkového počtu 500 – 600 obyvateľov Huty predstavujú Slováci len pár percent, nižšie desiatky ľudí. V oboch obciach predstavovali Slováci v minulosti významný etnický element (čiastočne aj dnes), ktorý mal veľký vplyv na kultúru danej lokality (samozrejme, spolu s Ukrajincami, Rusínmi a v prípade Storožnice čiastočne aj s Maďarmi), a stávanie mája bolo a je toho prejavom.

Metodológia

Cieľom tejto materiálovej štúdie je popísať a porovnať priebeh stávania spoločného mája v obciach Huta a Storožnica v Zakarpatsku a motivácie organizátorov týchto udalostí. Zároveň v štúdiu zisťujeme, či stávanie mája má aj nejaký etnický rozmer vo vzťahu k slovenským menšinám daných lokalít a kto sa na ňom zúčastňuje. V materiáli sa snažíme priniesť čo možno najvernejší popis stávania mája, následne zistenia z oboch obcí porovnávame, snažíme sa odhaliť, či ide o revitalizáciu zvyku, alebo o snahu o založenie nového, odvodeného od miznúceho (existujúceho zvyku, ktorý však dodržiava stále menej a menej ľudí) alebo už zaniknutého zvyku, ktorý sa nerealizuje. Hlavnou metódou na získanie informácií bol kvalitatívny terénny výskum, ktorý prebiehal v období od 11. marca do 11. júna 2024. Počas výskumu sme opakovane navštívili viacero zmiešaných ukrajinsko-slovenských lokalít Zakarpatska, konkrétne: mestá Užhorod, Mukačevo, Perečyn a obce Velykyj Bereznyj, Turja Remeta, Huta, Onokivci, Storožnica, Hlyboke, Serednje, Antalovci, Kolčyno, Klenovec, Dovhe a Lysyčovo. Stávanie spoločného mája v súčasnosti prebieha len v Hute a Storožnici. Výskum stávania mája bol súčasťou širšieho výskumu

6 ADAM, Ján: Zmeny v slovenskom osídlení východnej časti Užskej župy od 17. do začiatku 20. storočia. In: Lichtej, Ihor (ed.): *Historický časopis z bohemistiky a slovakistiky*. 3. Slováci a Zakarpatsko. Užhorod: Poligrafcentr „Lira“, 2013, s. 33.

7 DOSTÁL, Jaroslav: *Podkarpatská Rus*. II. vydání. Praha: Knihkupectví československých turistů, 1936, s. 214.

8 Rímskokatolícka viera ja dodnes významným etnoidentifikačným znakom Slovákov, ktorý ich odlišuje od ukrajinskej (gréckokatolíckej a pravoslávnej) väčšiny. Presné štatistiky nemáme, ale aj na základe terénneho výskumu si dovoľíme tvrdiť, že absolútna väčšina Slovákov sa hlási k tejto viere aj dnes.

kultúry Slovákov Zakarpatska, v ktorom sme sa zameriavali na etnickú identitu, religiozitu, kultúrne prejavy a históriu tejto menšiny. Výskumom sme sa snažili odpovedať na tieto výskumné otázky: Prečo sa v daných lokalitách rozhodli stavať spoločný máj? Aký priebeh má táto udalosť? Aké podobnosti a odlišnosti môžeme v oboch lokalitách sledovať? Prebieha v nich ešte individuálne stavanie májov? Vychádzali sme pritom z predpokladov, že zvyk individuálneho stavania májov sa už nepraktizuje. Predpokladali sme, že v stavaní májov nájdeme okrem podobností aj viacero rozdielov. Predpokladali sme tiež, že vojna má vplyv na motivácie organizovať stavanie a aj na priebeh celej akcie, ktorá sa okolo stavania mája realizuje.

Pri spracovávaní dát v materiáli využívame komparatívnu metódu, ktorou porovnávame motivácie, priebeh, význam a históriu stavania mája v Hute a Storožnici. Zároveň nám táto metóda pomôže testovať hypotézy a porovnať odpovede na výskumné otázky. Cieľom komparatívneho výskumu je totiž porovnať skúmaný jav v dvoch alebo viacerých situáciách,⁹ v našom prípade obciach. Vychádza pritom z premisy, že medzi porovnávanými javmi je určitá podobnosť, ktorá sa výskumom potvrdí alebo nepotvrdí. Základnou technikou zberu dát bol neštruktúrovaný a pološtruktúrovaný rozhovor a zúčastnené pozorovanie. Rozhovory sme viedli s 88 respondentami zo všetkých obcí. V Storožnici to bolo 16 respondentov a v Hute 8. V štúdiu využívame len výpovede vybraných respondentov, ktoré najlepšie ilustrujú výskumné zistenia. Závety formulujeme na základe výpovedí všetkých respondentov z oboch lokalít. Informácie o respondentoch, ktorých výpovede citujeme a parafrázujeme sú uvedené v prílohe č. 1 (zoznam respondentov) na konci práce. Rozhovory prebiehali v spisovnej a dialektovej forme slovenčiny a ukrajinčiny. Výpovede respondentov v spisovnej a dialektovej slovenčine citujeme priamo, výpovede v ukrajinčine prekladáme do slovenčiny a ukrajinský originál (prepis latinkou) uvádzame v poznámke pod čiarou. V oboch obciach sú tieto jazyky výrazne ovplyvnené jeden druhým vďaka dlhodobej koexistencii. Medzi Slovákami a Ukrajincami tam existujú blízke jazykové a kultúrne vzťahy a súčasná podoba stavania mája je ich výsledkom. Respondenti mali slovenskú aj ukrajinskú etnicitu.

Techniku zúčastneného pozorovania sme využili pri účasti na stavaní mája v Storožnici 28. 4. 2024 (nedeľa) a Hute 30. 4. 2024 (utorok). Obce sme počas výskumu navštívili opakovane. Respondenti nám už pred podujatím opísali ako prebieha, zúčastneným pozorovaním a priamymi interakciami s ich návštevníkmi sme si to mohli verifikovať. Respondentov sme oboznámili s našou úlohou

9 PRUŽINSKÝ, Michal – MIHALČOVÁ, Bohuslava – JELEŇOVÁ, Iveta: Veda, výskum, vedecké metódy a ich aplikácia. In: Exnarová, Anna – Pavlíček, Antonín (eds.): *Systémové přístupy '11. Systémové myšlení jako změna paradigmatu*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2011, s. 92.

v teréne a cieľmi našej práce. Rozhovory sme si následne nahrávali na mobilný telefón. V daných obciach sme rozhovory viedli aj s organizátormi podujatia, aj s jeho návštevníkmi. Táto kombinácia nám poskytla širší obraz o celom priebehu udalosti.

Stavanie mája

Stavanie mája sa odohráva v noci z 30. 4. na 1. 5. (západné a východné Slovensko) a na Turíce (stredné Slovensko). Zvyk spočíva v stavaní stužkami, šatkami ozdobených stromov (májov) pred domy mladých, slobodných dievčat ako znak záujmu o dievča.¹⁰ Frekventované sú aj spoločné máje postavené pred významnými budovami v obci. V minulosti boli typickými verejnými miestami pre ozdobený máj napr. krčma, pohostinstvo, cirkevné budovy, križovatka, stred obce a obecné budovy.¹¹ Zvyk má pôvod ešte v antike, keď postavený strom predstavoval ochranu proti zlým/nečistým silám.¹² Je známy z celej Európy, pričom u južných a východných Slovanov je rozšírené stávanie mája na Turíce.¹³ Do Tridentského koncilu v roku 1563, kedy cirkev zaviedla povinný cirkevný sobáš, malo postavenie mája dokonca právne záväzný význam a bolo symbolom budúceho sobáša.¹⁴ Podľa Emílie Horváthovej mal máj tri základné významy:

1. Chlapec postavil máj len tomu dievčaťu, o ktoré sa uchádzal,
2. Máj bol spoločným darom mládenčov dospievajúcim dievčatám obce,
3. Máj dostali všetky dospievajúce dievčatá, ale zadané dostali iný máj.¹⁵

Neoblúbenej dievke postavila mládež zoschnutý strom alebo metlu. Na druhý deň členovia chlapčenskej skupiny chodili po dedine a tancovali s dievčatami, ktorým stavali máje.¹⁶ Obchôdzkami, zábavami a tancovačkami je charakteristické tzv. válanie májov, týždeň až dva po ich stavaní.¹⁷

Stávanie mája sa konalo v minulosti aj v slovenských lokalitách Zakarpatska. Rastislava Stoličná píše: „V kalendári sviatkov bol u Slovákov na Zakarpatskej Ukrajine ďalším dôležitým termínom 1. máj. V jeho predvečer stavali mládeneci svojim vyvoleným dievčatám pred domom, pri bráne máj. Väčšinou to bola mašľami ozdobená briezka alebo smrčok, ktoré symbolizovali, že chlapec dievča

10 FEGLOVÁ, Viera: Kalendárne obyčaje. In: Stoličná, Rastislava (ed.): *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda, 2000, s. 208.

11 *Etnografický atlas Slovenska. Mapové znázornenie vývinu vybraných javov ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda, 1990, s. 80.

12 HORVÁTHOVÁ, Emília: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*. Bratislava: Tatran, 1986, s. 205.

13 FEGLOVÁ, Viera: Kalendárne obyčaje, c. d., s. 208.

14 ZUBEROVÁ MINTÁLOVÁ, Zora: *Tradície na Slovensku. Rodinné aj výročné sviatky a zvyky*. Bratislava: Slovart, 2015, s. 251.

15 HORVÁTHOVÁ, Emília: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*, c. d., s. 205.

16 FEGLOVÁ, Viera: Kalendárne obyčaje, c. d., s. 208.

17 HORVÁTHOVÁ, Emília: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*, c. d., s. 206–207.

*ľúbi. Preto si na máje dávali dievčatá pozor, lebo sa mohlo stať, že jej ho mohla ukradnúť konkurentka.*¹⁸ V obciach Klenovec a Lysyčovo stavali chlapci máje až na Turíce. Podľa R. Stoličnej to svedčí o tom, že si tento zvyk priniesli zo stredného Slovenska.¹⁹

Stavanie mája v Hute a Storožnici

V Hute sa postavený a ozdobený strom nazýva máj, v Storožnici máj, ale aj *majliš* (pravdepodobne vplyv maďarčiny), ktorý pripomína pojem majáles. Pod pojmom majáles na Slovensku poznáme podujatia študentov a mládeže s kultúrnym programom a tancom, ktoré nadviazalo na staršie ľudové májové slávnosti. Majálesy organizovali v predvečer 1. mája ako oslavy prichádzajúceho leta.²⁰ V Zakarpatsku však pojem označuje stavanie mája. Stavanie mája nie je výsostnou záležitosťou obcí so slovenskou menšinou. Máje sa individuálne stavali a stavajú aj v maďarských obciach Zakarpatska. Súčasná podoba postavenia jedného spoločného mája na verejnom priestranstve je novodobým fenoménom v Storožnici. Podľa respondentov v Hute v minulosti prevažovalo individuálne stavanie mája, ale v istom čase zakázali úrady rúbať stromy na tieto účely (respondenti nevedeli, kedy presne, ale určite ešte pred druhou svetovou vojnou) a v tom období sa stavala jeden spoločný máj pre všetky dievky v obci: *„Keď bol zákaz výrubu stromov. Už nemohli všetci stavať stromy. Už sa dostalo do toho, že postaviť jeden strom v centre. Neviem, či tá tradícia bola dlhá.*“²¹ E. Horváthová píše, že úradné zákazy stavania mája v dôsledku rúbania veľkého množstva stromov poznáme v Uhorsku v 18. a 19. storočí.²² V iných ukrajinsko-slovenských obciach Zakarpatska sa v súčasnosti stavanie spoločného mája neobjavuje.

Respondenti v oboch obciach si spomínali, že v minulosti chodili mladí chlapci stavať máje individuálne alebo v skupinkách pred domy mladých, slobodných dievčat ako prejav ich sympatií. Väčšinou išlo o briezky, vyzdobené stužkami. Veľkosť mája bola znakom chlapcovho záujmu o dievča a zároveň odrazom jeho postavenia. Ako hovorila respondentka z Huty: *„Keď sa chcel chlapec ukázať, že je taký zdatný, aby postavil najvyšší strom, či smrek, či brezu. Najvyššie aby*

18 STOLIČNÁ, Rastislava: Kalendárne obyčaje. In: Benža, Mojmír (ed.): *Ľudová kultúra Slovákov na Ukrajine*. Užhorod: Mystecka Linija, 2005, s. 83.

19 Tamtéž, s. 83.

20 JÁGEROVÁ, Margita: Majáles/juniáles v kultúrno-historickej retrospektíve a jeho aktuálna podoba v obci Liptovské Sliache. In: Jágerová, Margita (ed.): *Kalendárna obyčajová kultúra vo videckom prostredí na začiatku 21. storočia (vybrané problémy)*. Nitra: UKF, 2018, s. 73–75.

21 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 30. 4. 2024. *„Jak bula zaborona na vyrubku derev. Uže nemohli každýj tam derevo stavty. Vže jak by skladalosja do toho šob postavty odno v centri derevo. Ja neznaju či to dovho bula ta tradycja.“*

22 HORVÁTHOVÁ, Emília: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*, c. d., s. 206.



Obr. 1. Ozdobený veniec a zdobenie koruny mája v Hute. Foto Š. Ižák, 2024.

*bol aj ozdobený. To bol znak takého dostatku a možno takého, že chlap sa chcel ukázať, že on to dokáže. Prestížne to bolo.*²³

Do roku 1947 bola Huta etnicky dominantne slovenská (a rímskokatolícka) dedina. Stavanie mája je v Hute spojené práve so slovenským etnickým prvkom. Bol to zvyk, ktorý v obci praktikovali v období, keď väčšinu v nej tvorili práve Slováci. Po optácii a emigrácii väčšiny huťanských Slovákov v roku 1947 do obce prišli a vytvorili tam etnickú väčšinu presídlenci z horských oblastí ukrajinských Karpát. Slováci sa postupne asimilovali a aj stávanie mája praktizovalo menej a menej ľudí až ho postupne nerealizoval nikto. Pre novú rusínsku a ukrajinskú etnickú väčšinu v Hute bol totiž daný zvyk cudzí: *„Pôvodní obyvatelia Huty, Slováci, a tá tradícia je spojená s tými rímskokatolíckmi. So Slováckmi, lebo iní obyvatelia, koho tu presťahovali z horských oblastí Zakarpatska, čo tu boli presťahovaní. Oni nešírili a nepoznajú tú tradíciu. Takže katolíci, naši Slováci len také robili.*²⁴

23 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 6. 4. 2024. *„Jakšo chlopec chotil pokazatysja šo vin taky maťoryj, šob postavty najvyšše to derevo, či smereka, či bereza. Najvyšše šoby ono bulo i prikrasene. To buv znak takoho dostatku a možno takoho šo čolovik tak chotil sebe pokazaty jak vyn može. Tak prestižno bulo.“*

24 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 6. 4. 2024. *„Korinni žiteli Huty, Slovaky, i cja tradicija zakryplena za tymy rymokatolykami. Za Slovakamy, bo inši koho zaselili iz tych hirsnych rajoniv Zakarpatja šo byly pereseleni. Ony nepoširjuvali i neznaju tu tradiciju. Tak šo katolyky, našy Slovaky liše take robyly.“*

Niekoľko slovenských rodín (do 10) v Hute ostalo aj po roku 1947. Respondent č. 2 tvrdil, že jeho rodina v Hute ostala kvôli tomu, že tam mali svoj majetok, zázemie a korene, preto ju nechceli opustiť a púšťať sa do neistoty.²⁵ Slováci v Hute od toho obdobia tvorili menšinu a postupne sa miešali s rusínskou a ukrajinskou väčšinou. Spočiatku ešte zvyk stavania májov dodržiavali, ale postupne sa zmenšoval počet ľudí, ktorí ho praktizovali. Respondentka č. 1 spomínala na 80. roky 20. storočia, v ktorých už zvyk v obci zanikol, ale jej starý otec na dvore pred 1. májom ozdobil strom ako pripomienku niekdajšieho zvyku. Práve táto spomienka stála za nápadom obnoviť niekdajší zvyk v roku 2023: *„V obci už tá tradícia zahynula. Už nikto v strede obce nestaval, žeby sa všetci masovo stretli. Nikto už dievčatám nestaval. U nás ešte dedo upravoval strom ako pamiatku toho, ako to niekedy bolo. Ja som to vtedy tak nevnímala. On to posledný robil a tým sa to aj skončilo. A tak som to chcela obnoviť.“*²⁶

Respondentka č. 3, ktorá podobne ako respondent č. 2 pochádza zo slovenskej rodiny, ktorá z Huty v roku 1947 neemigrovala, tvrdí, že v 80. a 90. rokoch 20. storočia sa ľudia zo starousadlických rodín ešte medzi sebou rozprávali slovenským dialektom, no aj ten sa v obci už pomaly vytráca a nahrádza ho ukrajiničina (dialektová aj spisovná): *„U nas tu takyj, kažuť, hutsky jazyk buv. Poky tato z mamou žil'i, taj moji deťi tože tak z nima hvaril'i. A teraz vsjo vže tak po ukrajinsky, stalo tak. V pamjaťi je, ale tak...“*²⁷ Podobne to vidí aj respondent č. 4, ktorého sme stretli na stavaní mája. Pochádza síce z centrálnej Ukrajiny, no do Huty sa presťahoval kvôli práci na hranici v 80. rokoch 20. storočia a postupne sa naučil hovoriť miestnym ukrajinským dialektom a prestúpil na rímskokatolícku vieru. Naučil sa rozumieť aj slovenčine (miestnej aj spisovnej), ale kvôli tomu, že už nie je v obci veľa ľudí, s ktorými by sa v nej porozprával, tak má ťažkosti ňou hovoriť. Aj náš rozhovor prebiehal v ukrajiničine. Vďaka pravidelným návštevám rímskokatolíckeho kostola, v ktorom prebiehajú omše v slovenčine sa modlí výhradne v slovenčine.²⁸ Jej miesto sa tak postupne redukuje len do cirkevného života a v medziľudských interakciách mizne. Podľa respondenta č. 5. (zo slovenskej rodiny) hovorí v Hute miestnou, dialektovou formou slovenčiny už len úzky okruh ľudí strednej a staršej generácie. On sám miestnou slovenčinou ešte hovorí s niektorými susedmi svojej generácie a v rodine. Tento respondent tvrdil, že máje sa v Zakarpatsku robia len v maďarských a posledných dvoch

25 Respondent č. 2 (nar. 1966); 30. 4. 2024.

26 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 6. 4. 2024. *„Vže u seli cja tradicija jak zahynula. I vže nichto ni v centri sela nestaviv, šob masovo vsi zberalis. Nichto vže divčatam vže nestaviv. Did u nas še prebirav derevo, jak v pamjať šo tak raniše bulo. Ja na to nezvertala uvahu. O to šo ostani roбив mij did i ono tak zaveršilosja. I tak chotilosja ce vydnovyty.“*

27 Respondentka č. 3 (nar. 1960); 13. 4. 2024.

28 Respondent č. 4 (nar. 1971); 30. 4. 2024.

slovenských lokalitách (Huta a Storožnjycja).²⁹ Počas stavania mája prebiehali konverzácie medzi účastníkmi podujatia prevažne v dialektovej forme ukrajinčiny, v ktorej však môžeme bádať mnoho podobností (hlavne po lexikálnej stránke) s východoslovenskými dialektmi.

Tento trend sa snaží zvrátiť kolektív žien z folklórneho speváckeho súboru Hutjanočka, ktorý ja hlavným hýbateľom kultúrneho života v obci. Snaží sa pripomínať zvyky, ktoré už v obci zanikli, alebo je ich dodržiavanie doménou stále užšej časti obyvateľstva a prezentovať lokálnu tradičnú ľudovú kultúru na rôznych podujatiach. Prikladom je veľkonočná oblievačka alebo stavanie spoločného mája, ktoré nadväzuje na zvyk individuálneho, ako aj kolektívneho

stavania mája. Jedna z členiek súboru pracuje v obecnom kultúrnom dome, ktorého súčasťou je knižnica aj priestor na organizáciu menších podujatí. Členky súboru vedú aj detský divadelný krúžok Radosť. O kultúrnom živote v Hute informuje jedna členka súboru cez facebookovú stránku Zlatá Huta. Kultúrny život (vrátane stavania mája) v obci tak prebieha vďaka Hutjanočke a lokálnej administratíve, ktorá spravuje kultúrny dom. Hlavným cieľom týchto snáh je prezentovať kultúru Huty, ktorá je tvorená fúziou slovenskej, rusínskej a ukrajinskej lokálnej kultúry, pričom dlho bola najvplyvnejším činiteľom niekdajšia slovenská väčšina. Dnešné stavenie mája tak priamo odkazuje na huťanskú slovenskú komunitu a je vnímané ako slovenský zvyk, ktorý je však integrálnou súčasťou komplexného kultúrneho dedičstva Huty. Respondentka č. 1 tvrdila, že dôvodom na začatie stavania mája v roku 2023 je snaha o udržanie povedomia o tradičnej ľudovej kultúre v Hute: „*Lúbime svoju obec. Chceme maximálne obnoviť tradície, lebo doteraz to nikto nerobil.*“³⁰ V celej snahe je však badateľný aj vplyv ruskej invázie na Ukrajinu



Obr. 2. Postavený máj v Hute. Foto Š. Ižák, 2024.

29 Respondent č. 5 (nar. 1952); 30. 4. 2024.

30 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 6. 4. 2024. „*My ljubimo svoje selo. Chočemo maksimalno vydnovyty tradyciji bo ce do nas nerobiv ничто.*“



Obr. 3. Zdobenie koruny mája v Storožnycy. Foto Š. Ižák, 2024.

a jej negatívne dôsledky pre kultúrne dedičstvo Ukrajiny. Existenčné ohrozenie vytvorilo na Ukrajine mobilizáciu s cieľom zachrániť, čo sa dá aj v oblasti kultúry: „*To aj nepriateľ chce, všetko zničiť, zničiť našu kultúru.*“³¹

Obec Huta sa delí na 3 vzájomne oddelené časti – Suchá (Zlatá), Stredná a Sklená Huta. Stavanie mája sa koná 30. apríla v Suche (Zlatej) Hute, na lúke s besiedkou neďaleko potoka a má podobu slávnosti. Základom tejto slávnosti je vyzdobenie a postavenie mája, po ňom má podujatie charakter posedenia s hosťinou a zábavou bez špecifikovaného programu. Na stavaní mája, na ktorom sme sa zúčastnili, bolo asi 25–30 ľudí všetkých vekových kategórií. Ľudia sa postupne schádzali na určenom mieste a nosili rôzne pokrmy. Prvé prišli členky Hutjanočky, ktoré podujatie organizovali a určovali jeho priebeh. V rytme slovenských, rusínskych a ukrajinských ľudových piesní, ktoré spievali členky súboru, najprv s deťmi stužkami ozdobovali veniec a po ňom korunu mája. Veniec následne zavesili na máj a ten prítomní muži postavili na vopred pripravené miesto. Členky súboru boli oblečené v sviatočnom ľudovom odevu, deti väčšinou v ukrajinských sviatočných ľudových košeliach – *vyšyvankach*. Na udalosti sa zúčastnili prevažne rímskokatolíci ukrajinskej a z menšej časti aj slovenskej

31 Respondentka č. 1 (nar. 1980); 30. 4. 2024. „*To aj choče voroh, vse zniščiti, zniščiti našu kul'turu.*“

etnickej identity. Po postavení mája okolo neho tancovali členky súboru s deťmi a spievali ľudové piesne. Potom pokračovala udalosť opekaním a voľnou zábavou. Úloha detí a mládeže spočívala len v ozdobení mája a následnom tanci okolo postaveného mája, zvyšok času sa voľne zabávali. Udalosť trvala niekoľko hodín od poobedia do zotmenia vo večerných hodinách.

V Storožnici si respondenti pamätali len individuálne stavanie májov. To je rozdiel oproti Hute. Počiatok kolektívneho stavania spoločného mája v obci tak nemôžeme chápať ako revitalizáciu zvyku, ktorý v minulosti v obci existoval (ako v Hute), ale ako snahu o vytvorenie nového (či sa to podarí, uvidíme v budúcnosti) a to na formáte zvyku individuálneho stavania mája, hoci už neplní rovnakú funkciu. Idea spoločného stavania mája sa v oboch obciach stáva základom pre organizáciu kultúrneho podujatia s ďalšími funkciami, kde je stavanie mája jednou z jeho častí (hoci kľúčovou). Respondent č. 6 hovoril: *„Predtým bolo tak, že súkromne, chlapec keď sa mu páčilo, keď s nejakú dievčinu chodzil, no tak jej do svadby položil.“*³² Išlo teda o individuálne stavanie mája vybraným dievčatám chlapcom alebo skupinou chlapcov. Počas nášho výskumu sa podľa respondentov v Storožnici tento zvyk už nepraktizoval: *„Lebo to sa u nás stavali máje, ešte mne stavali chlapci máje. Už teraz nie, už teraz sú chlapci asi leniví na to. Ale mne ešte stavali.“*³³

Ďalší respondent taktiež hovoril o postupnej asimilácii slovenskej menšiny a ich kultúrnych prvkov v Storožnici: *„Teraz sa v podstate asimiluje, ale predtým to bolo hej, viac to tak. Chlapci išli na riek, lebo briezky u nás nesú, hej, tak išli na riek [...] S chlapcami sme nosili aj 5–6 metrove stromy.“*³⁴ Všetci respondenti zo Storožnice sa zhodovali, že počet Slovákov v obci kontinuálne klesá a vojna tento trend urýchlila, pretože mnohí ľudia emigrovali na Slovensko. Do obce zároveň prišlo veľa vnútorne vysídlených osôb s ukrajinskou etnickou identitou, čo ešte viac znížilo percentuálny pomer storožnických Slovákov. So Slovenskom nemajú intenzívny kontakt kvôli geografickej blízkosti, ale aj kvôli mnohým rodinným kontaktom, ktoré tam majú. Aj počiatok kolektívneho stavania spoločného mája v obci má svoj pôvod v inšpirácii rovnakým zvykom na Slovensku, kde sa v niektorých obciach stále stavia spoločný máj. V Storožnici však v minulosti existoval len zvyk individuálneho stavania mája: *„Jednotlivým vždy išlo. U nás sa taký veľký nerobil. Ale chceme to urobiť ako je na Slovensku, že jeden veľký.“*³⁵

32 Respondent č. 6 (nar. 1975); 15. 5. 2024.

33 Respondentka č. 7 (nar. 1985); 12. 4. 2024. Respondentke stávali máje ešte na prelome 20./21. storočia. Podľa respondentov sa neustále znižuje počet chlapcov/mužov, ktorí individuálne stávanie mája realizujú. Na rozdiel od Huty, kde stávanie mája prestali realizovať v období socializmu (50. – 80. roky 20. storočia) po významnej zmene etnických pomerov v obci, nevieme s presnosťou určiť obdobie počiatku poklesu realizátorov zvyku v Storožnici.

34 Respondent č. 8; 16. 4. 2024.

35 Respondent č. 8; 16. 4. 2024.



Obr. 4. Postavený Máj v Storožnici.
Foto Š. Ižák, 2024.

Respondentka č. 9 spájala storožnícké stávanie mája priamo so Slovenskom a slovenskou menšinou v obci: „*To je storožnícka tradícia, ono ide od Slovenska, od vas.*“³⁶ Podobne sa vyjadril aj respondent č. 6, ktorý tvrdil, že v Storožnici má zvyk stavania mája pred domy slobodných dievčat pôvod práve v prostredí slovenskej menšiny: „*Takí pôvodní totí Slováci, že oni toto robili.*“³⁷ Podobne ako v Hute je tento fenomén naviazaný na Slovákov, ale je vnímaný ako súčasť kultúrneho dedičstva celej lokality. Respondentka č. 10 však upozornila, že stávanie mája je prítomné aj v maďarských obciach na juh od Storožnice.³⁸ Jedným z cieľov organizácie tohto podujatia je pripomenutie si prvkov ľudovej kultúry Storožnice. Začali s tým síce v roku 2023 už počas totálnej

invázie Ruska na Ukrajinu, ktorá však podľa respondentky č. 9 obmedzuje ich možnosti. Celú akciu by chceli robiť vo väčšom meradle a pritiahnúť na ňu ešte viac ľudí: „*To už odumiera, rozumijete. Budeme mať toto svjato, no bo vojna, budeme mať malo skromnijše, ale musíme toto podtrimovať bo ...*“³⁹

V Storožnici sa stávanie mája konalo v nedeľu 28. 4. 2024 kvôli tomu, aby sa na ňom mohlo zúčastniť viac ľudí, nie je teda zatiaľ stanovený konkrétny dátum, hoci musí byť v blízkosti 1. mája. Na podujatie, ktoré sa konalo pred obecným domom kultúry, prišlo približne 100–120 ľudí. Organizátori podujatia boli pracovníci oddelenia kultúry Cholmkivskej obecnej rady, pod ktorú Storožnica spadá a ktoré sídli v storožníckom dome kultúry v spolupráci s členmi vystupujúcich kolektívov. Niektorí pracovníci sú aj členmi týchto súborov a vystupovali na podujatí. Pribeh stavania spoločného mája mal v Storožnici formálnejší

³⁶ Respondentka č. 9; 16. 4. 2024.

³⁷ Respondent č. 6 (nar. 1975); 15. 5. 2024.

³⁸ Respondentka č. 10 (nar. 1972); 16. 4. 2024.

³⁹ Respondentka č. 9; 16. 4. 2024.



Obr. 5. Vystúpenie speváckeho súboru Beťári. Foto Š. Ižák, 2024.

priebeh ako v Hute. Zúčastnili sa na ňom aj obecní predstavitelia na rozdiel od Huty. Keďže sa v Hute stavenie mája konalo v utorok (30. 4. 2024), čo na to mohlo mať vplyv.

Podujatie odštartovalo ukrajinskou hymnou, minútou ticha za ľudí, ktorí zomreli v dôsledku ruskej invázie na Ukrajinu a príhovormi vybraných hostí. Po nich prebiehali vystúpenia speváckych folklórnych súborov Beťári (mužský) a Arnika (ženský) a tanečného súboru Naša fajta, ktorá tancuje slovenské ľudové tance. Beťári spievali slovenské ľudové piesne, Arnika slovenské, rusínske a ukrajinské. Paralelne s vystúpeniami súborov prebiehala finančná zbierka na pneumatiky pre auto v jednotke jedného vojaka zo Storožnyce, tombola, aj pripravovanie občerstvenia. Zbierka pre vojaka prebiehala aj v Hute – takmer každé verejné, kultúrne podujatie má dnes na Ukrajine charitatívny charakter. Podobne ako v Hute mali organizátori na začiatku podujatia pripravenú briezku, ktorú zdobila mládež farebnými stužkami (okrem zdobenia mája sa do programu zapájala len tá mládež, ktorá vystupovala). Miestni muži postavili māj na plot pred kultúrny dom počas vystúpenia Beťárov. Na podujatí sa zúčastnili ukrajinskí aj slovenskí obyvatelia Storožnyce. Väčšina návštevníkov sa medzi sebou rozprávala ukrajinským jazykom (dialektom). Pár jednotlivcov komunikovalo miestnym dialektom slovenčiny. Po postavení mája malo podujatie charakter

koncertu, počas ktorého vystupovali detské kolektívy s ukrajinskými národnými piesňami a Arnika. V roku 2023 vznikol z prvého ročníka stavania mája aj krátky dokument, ktorý je prístupný online.⁴⁰ Informácie, fotografie a videá z podujatia publikovali organizátori z oddelenia kultúry vo svojej facebookovej skupine Oddelenie kultúry Cholmivskej obecnej rady.

Udalosti v Hute a Storožnici ukazujú kľúčovú rolu miestnych lídrov v spolkovom živote a udržiavaní etnického povedomia menšín. V prípade oboch skúmaných dedín vytvárajú práve títo lídri podobné podujatia zamerané na prezentovanie lokálnej kultúry a snažia sa k tomu pritiahnúť ďalších. Cieľom je zapojiť do aktivít širšiu komunitu a posilniť vzájomnú súdržnosť a lokálnu identitu. Dnes stavenie mája v oboch lokalitách symbolizuje lokálnu tradičnú ľudovú kultúru, ktorá je aj výsledkom slovenskej prítomnosti v obciach.

Okrem potreby lokálnej sebaidentifikácie prostredníctvom prvkov lokálnej ľudovej kultúry a snahou o ich prezentáciu a odovzdávanie ďalším generáciám môžeme medzi motiváciami organizovať tieto podujatia od roku 2023 v oboch lokalitách identifikovať aj snahu o vytvorenie príležitosti na stretnutie obyvateľov (od počiatku vojny v roku 2022 takýchto možností ubudlo). Dôležitý je aj spomínaný aspekt finančnej zbierky a pomoci pre vojakov. Podobné udalosti slúžia nepochybne aj na odreagovanie a ako spôsob „psychologickej hygieny“, ľudia sa tam môžu zabaviť a prísť na iné myšlienky. Jednou z motivácií k spoločnému stavaniu mája je aj existenčné ohrozenie vojnou, ktoré v spoločnosti vyvoláva reakcie v podobe intenzívnejších snáh o ochranu vlastnej kultúry, ktorá je tiež v ohrození.

V oboch lokalitách teda majú symbolizuje úctu k ženám, dôležité pre lokálne spoločenstvo je však celé podujatie, ktoré sprevádza stavenie mája s vyššie vymenovanými funkciami (ktoré si od neho organizátori sľubujú a ktoré pri-nášajú). Podujatie je síce nazvané a koncipované okolo postavenia mája s cieľom prezentácie vybraných znakov lokálnej kultúry, ale celé podujatie slúži aj na stretnutie komunity, posilnenie jej vnútornej súdržnosti okolo spoločného záujmu, zber financií pre armádu, či zábavu a odreagovanie v období vojnového stavu. Samotní respondenti tvrdili, že sa musia snažiť „žiť normálne“ ako predtým aj napriek súčasným podmienkam na Ukrajine a ukázať tak nepriateľovi, že ich nezlomil. Dôkazom toho je aj organizovanie týchto podujatí.

40 NKS Zakarpattja. Unikaľnyj kraj. Storožnyckyj Majališ. Youtube. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=QeY6RPrV9OQ&ab_channel=%D0%9D%D0%9A%D0%A1%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F (cit. 22. 11. 2024).

Ak si teda zosumarizujeme podobnosti a odlišnosti⁴¹ stavania mája v oboch obciach, tak môžeme pozorovať tieto podobnosti: v oboch lokalitách sa už individuálne stavenie mája nepraktizuje (nevieme, samozrejme, vylúčiť to, že sa ojedinele nejaký mládenec rozhodne dievčaťu postaviť máj, nejde však o nejakú pravidelnú záležitosť). V oboch lokalitách spájali respondenti pôvod zvyku stavania májov so slovenskou populáciou. V súčasnosti je vnímaný ako prejav kultúry oboch lokalít, keďže slovenská menšina je už plne integrovaná a premiešaná s ukrajinskou majoritou. Svedčí o tom aj fakt, že organizátormi podujatí v oboch obciach sú prevažne etnickí Ukrajinci a v menšej miere Slováci. Etnický charakter oboch obcí odzrkadľuje aj skutočnosť, že na stavaní mája sa spievajú slovenské, rusínske a ukrajinské ľudové piesne. Totožné sú aj motivácie organizátorov usporiadať podujatie a jeho ciele (popísané v predchádzajúcich dvoch odstavcoch). Prevažujúcim jazykom na oboch podujatiach bola ukrajinčina (zakarpatský dialekt) a väčšina návštevníkov boli Ukrajinci, čo odzrkadľuje aj etnické zloženia obcí, v ktorých prevažujú Ukrajinci. Obe udalosti mali charitatívny charakter a ľudia počas nich zbierali financie pre ukrajinskú armádu, čo je dôležitou funkciou takýchto podujatí. V oboch obciach spočívala úloha mládeže na ozdobovaní mája.

Ako rozdielne môžeme vnímať tieto znaky: v Hute existovalo spoločné stavenie mája a dnes môžeme bádať snahy o jeho revitalizáciu (samozrejme, v inom formáte – iniciátorom už nie je skupina mládeže, chlapcov). V Storožnici si respondenti na spoločné stavenie mája nepamätali a v súčasnosti sa organizátori snažia o vytvorenie nového zvyku a pravidelného podujatia, ktoré sa bude konať na obrysoch stavania mája. V Hute bol priebeh podujatia menej formálny a časovo menej štruktúrovaný. Udalosť mala komornejší charakter, išlo skôr o stretnutie nadšencov a známych s rovnakými záujmami, ktorú zorganizovali ženy z folklórneho súboru Hutjanočka. V Storožnici bol priebeh formálnejší s moderovaným programom. Pred kultúrnym domom prebiehali príhovory pozvaných hostí, hrala sa hymna, bola minúta ticha za obete ruskej invázie na Ukrajinu a vystupovali folklórne súbory. V Hute sa, na rozdiel od Storožnice, do tanca mohol zapojiť každý. Ďalší rozdiel spočíva v podobe mája, v oboch obciach síce ide o stužkami ozdobené briezky, ale v Hute na máj vešajú aj ozdobené veniec.

41 Existujú aj rozdielnosti, ktoré vyplývajú napr. z veľkosti obce. Storožnica má asi 5 až 6 krát viac obyvateľov, preto je logické, že sa na podujatí zúčastnilo viac ľudí. Navyše sa nachádza blízko Užhorodu a na hlavnej ceste k ďalším dedinám na juh od Užhorodu, preto do Storožnice prišli aj ľudia z týchto obcí, Huta je viac izolovaná a vzdialenejšia od hlavnej cesty a iných dedín, preto sa na stavaní mája zúčastnili výhradne jej obyvatelia.

Záver

Slovákov v Zakarpatsku pomaly ubúda, časť sa asimiluje do ukrajinskej väčšiny, časť emigruje. Pre niektorých ich etnická identita a pôvod nehrajú v živote dôležitú rolu, ale sú aj takí, ktorí sa snažia o udržanie slovenskej identity v tejto časti Ukrajiny a venujú tomu množstvo voľného času. V Hute a Storožnici je dôkazom tejto snahy miestnych obyvateľov aj stavanie spoločného mája, ktoré sa v oboch lokalitách začalo v roku 2023 a dialo sa aj za našej prítomnosti v roku 2024. Samotné stavanie mája, ktoré v oboch lokalitách odkazuje k zvyku, ktorý praktizovali tamojší Slováci, pravdepodobne asimilačné a migračné trendy nezvráti. Je to však jeden krok v mozaike aktivít, ktorými sa snažia obyvatelia (slovenskej aj ukrajinskej národnosti) prezentovať vybrané kultúrne fenomény svojich obcí a etník, ktoré v nich žijú. Zvyk stavania májov mladým slobodným dievčatám sa v oboch lokalitách už nepraktizuje. Jeho ideu však chcú miestni využiť a vybudovať niečo nové, čo by sa pre miestnych stalo (nielen) akýmsi novým zvykom, ale aj podujatím a možnosťou stretnutia pri hudbe a zábave, a tiež pripomienkou kultúry ich lokality. Budúcnosť ukáže, či sa to ujme a či to bude pripomínať existenciu neveľkej skupiny Slovákov v oboch obciach alebo to naberie iné kontúry. My sme sa naším výskumom snažili poukázať na fenomén využívania zaniknutých zvykov s novými funkciami a na prezentáciu vlastnej kultúry, ktoré stmelujú lokálne komunity. Tie v tieni nestabilnej bezpečnostnej situácie nečelia len asimilácii, emigrácii a nutnosti udržať si kultúrne dedičstvo svojich predkov, ktoré je ohrozené vojenskou inváziou, ale aj výzvam, ktoré sa týkajú ich fyzického prežitia.

Literatúra

- ADAM, Ján: Zmeny v slovenskom osídlení východnej časti Užskej župy od 17. do začiatku 20. storočia. In: Lichtej, Ihor (ed.): *Historický časopis z bohemistiky a slovakistiky*. 3. Slováci a Zakarpatsko. Užhorod: Poligrafcentr „Lira“, 2013, s. 10–36.
- DOSTÁL, Jaroslav: *Podkarpatská Rus*. II. vydání. Praha: Knihkupectví československých turistů, 1936.
- Etnografický atlas Slovenska. Mapové znázornenie vývinu vybraných javov ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda, 1990.
- FEGLOVÁ, Viera: Kalendárne obyčaje. In: Stoličná, Rastislava (ed.): *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda, 2000, s. 190–214.
- HORVÁTHOVÁ, Emília: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*. Bratislava: Tatran, 1986.
- JÁGEROVÁ, Margita: Majáles/juniáles v kultúrno-historickej retrospektíve a jeho aktuálna podoba v obci Liptovské Sliače. In: Jágerová, Margita (ed.): *Kalendárna obyčajová kultúra vo vidieckom prostredí na začiatku 21. storočia (vybrané problémy)*. Nitra: UKF, 2018, s. 70–147.

- KOKAISL, Petr – ŠTOLFOVÁ, Andrea – ZYCHOVÁ, Jana – HANUŠ, Pavel (eds.): *Po stopách Slováků ve východní Evropě. Polsko, Ukrajina, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Chorvatsko a Černá Hora*. Praha: Nostalgie, 2014.
- PRUŽINSKÝ, Michal – MIHALČOVÁ, Bohuslava – JELEŇOVÁ, Iveta: Veda, výskum, vedecké metódy a ich aplikácia. In: Exnarová, Anna – Pavlíček, Antonín (eds.): *Systémové přístupy '11. Systémové myšlení jako změna paradigmatu*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2011, s. 88–98.
- STOLIČNÁ, Rastislava: Kalendárne obyčaje. In: Benža, Mojmír (ed.): *Ľudová kultúra Slovákov na Ukrajine*. Užhorod: Mystecka Linija, 2005, s. 77–84.
- TOKAR, Marian: *Storožnycja. Storinky istoriji suspiľnoho ta duchovnoho žyttja*. Užhorod: Karpaty, 1999.
- TYVODAR, Mychajlo: *Etnografija Zakarpattja. Istoryčno-etnohrafičnyj narys*. Užhorod: Gražda, 2010.
- ZUBERCOVÁ MINTÁLOVÁ, Zora: *Tradície na Slovensku. Rodinné aj výročné sviatky a zvyky*. Bratislava: Slovart, 2015.

Internetové zdroje

- NKS Zakarpattja. Unikaľnyj kraj. Storožnyckyj Majališ. Youtube. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=QeY6RPrV9OQ&ab_channel=%D0%9D%D0%9A%D0%A1%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F (cit. 22. 11. 2024).

Príloha č. 1. (zoznam respondentov)

Pohlavie	Rok narodenia	Lokalita	Etnická identita	Jazyk rozhovoru
Žena	1980	Huta	Ukrajinská	Ukrajinský (dialekt)
Muž	1966	Huta	Slovenská	Slovenský (dialekt)
Žena	1960	Huta	Slovenská	Slovenský (dialekt)
Muž	1971	Huta	Ukrajinská	Ukrajinský
Muž	1952	Huta	Slovenská	Slovenský (dialekt)
Muž	1975	Užhorod (Pôvod v Storožnycy)	Slovenská	Slovenský (dialekt)
Žena	1985	Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Muž		Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Žena		Užhorod (práca v Storožnycy)	Ukrajinská	Slovenský (dialekt)/ Ukrajinský (dialekt)
Žena	1972	Užhorod (práca v Storožnycy)	Slovenská/ Ukrajinská	Slovenský (dialekt) / Ukrajinský (dialekt)
Muž ⁴²	1997	Storožnycja	Ukrajinská	Ukrajinský/ Slovenský (dialekt)
Žena	1974	Storožnycja	Slovenská/ Ukrajinská	Slovenský
Muž	1940	Storožnycja	Slovenská	Slovenský (dialekt)/ Ukrajinský (dialekt)
Žena	1941	Storožnycja	Ukrajinská	Slovenský (dialekt)/ Ukrajinský (dialekt)
Žena	2003	Huta	Ukrajinská	Ukrajinský
Žena	1973	Huta	Ukrajinská	Slovenský (dialekt)/ Ukrajinský
Muž		Storožnycja	Ukrajinská	Slovenský (dialekt)
Muž		Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Žena	1961	Storožnycja	Slovenská	Slovenský (dialekt)
Žena	2003	Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Žena	2004	Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Žena	1969	Storožnycja	Slovenská	Slovenský
Žena	1948	Huta	Ukrajinská	Ukrajinský
Žena		Storožnycja	Ukrajinská	Slovenský

Autorka: Tetiana Kucher

42 Citácie z výpovedí respondentov 11 až 24 v materiály neuvádzame.